

MESLEKİ GRUP REHBERLİĞİNİN İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK KARARI VERME YETKİNLİK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Hasan BOZGEYİKLİ*

ÖZET

Bu çalışmada, mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin, meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma, deney ve kontrol gruplu ön-test, son-test modeline dayalı deneysel bir çalışmadır. Deney grubundaki öğrencilerle 7 hafta süreli haftada iki oturum olmak üzere mesleki grup rehberliği yapılmıştır. Deney grubundaki öğrencilere grup rehberliği uygulanırken, kontrol grubunda okul rehberlik planından seçilmiş konular üzerinde tartışmalar yürütülmüştür. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeyleri ön-test ve son-test aşamalarında Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğiyle (MKVYÖ) ölçülmüştür. Deneysel işlem sonrasında deney ve kontrol gruplarının MKVYÖ ön-test-son-test puanları arasındaki farkın anlamlılığını ortaya koymak amacıyla ilişkisiz gruplar için t testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda deney ve kontrol gruplarının MKVYÖ'nin her üç boyutu için ön-test-son-test ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Bulgular, araştırmada denenen mesleki grup rehberliği yönteminin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerini arttırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Mesleki Rehberlik, Meslek Kararı Verme, Yetkinlik inancı, Mesleki Karar Verme Yetkinliği, Grup Rehberliği,

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 42090 Meram-Konya,
hbozgeyikli@selcuk.edu.tr

2005 Yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde savunulan aynı adlı doktora tezinin özetidir.

ABSTRACT***The Effect of Vocational Group Guidance to Career Decision Making Self-Efficacy of 8th Grade Elementary School Students***

In this study the effect of vocational group guidance to level of career decision making self-efficacy of 8th grade elementary school students was examined. Research was experimental study based on pre test post test with experiment and control groups. Vocational group guidance was made with experimental group students two sessions in a week during 7 weeks. While group guidance was being applied to experiment group students, subjects which were chosen from school guidance plan discussions were applied to control group students. The levels of career decision making self-efficacy of students in experiment and control group were measured by Career Decision Making Self Efficacy Scale (CDMSES). Independent Samples t test was used in order to determine the significance of difference between experiment and control groups' pre test post test scores. There were significant differences between experiment and control groups' pre test post test score averages for all three sub dimensions of CDMSES after analysis. Findings determined that vocational group guidance approach was effective in 8th grade elementary school students' self efficacy while they are making their career decision.

Key words: *Career Guidance, Career Decision Making ,Self-efficacy beliefs, Career Decision Making Self-efficacy, Group Guidance,*

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yeni yüzyıl, “Bilgi Çağı” olarak adlandırılmaktadır. Bu çağın en önemli özelliği, yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla bilgiye daha kolay ulaşılabilmesi ve bu çağın sermayesi olan bilginin daha rahat paylaşılabilmesidir. Bilginin bu özelliği, insanlara her alanda daha fazla seçenek sunarken onların, seçimlerini daha özgür yapmalarına imkân sağlamaktadır. Seçenek sayısının artması ve seçme özgürlüğü, toplumların yapısındaki hiyerarşik yapıyı zayıflatarak eşitlik ve katılımcılığa zemin hazırlamaktadır. Bu durum çağımızın vazgeçilmez yönetim biçimi olan demokrasi için çok önemlidir. Demokrasinin insanlara tanıdığı seçme özgürlüğü, doğal olarak, doğru karar verebilme gücüne sahip olmayı gerektirir. İnsan yaşamında son derece önemli yeri olan meslek seçimi

kararı da, doğru karar verme becerisi gerektiren hayati bir karardır. Ancak sürekli olarak değişen teknolojik, sosyal, ekonomik ve siyasal yapılar; sadece yaşam tarzı ve standartlarını belli ölçülerde değiştirmekle kalmayıp insanın yaşam çizgisini belirleyen meslek seçimini de karmaşıklştırmaktadır.

Gelişmiş toplumlar hem nitelikli insan gücü ihtiyaçlarını karşılamak hem de bireylerin bu kritik kararlarını doğru ve sağlıklı bir şekilde vermelerine yardımcı olmak amacıyla, her düzeydeki eğitim kurumlarında reformlar yapmış ve geliştirme, yöneltme, yönlendirme gibi kavramları öne çıkararak bunları gerçekleştirilecek psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetlerini kurmuş ve geliştirmişlerdir. Türkiye'deki milli eğitim sistemi de genel olarak "Türk milletinin bütün bireyelerine, beceri ve yeteneklerini geliştirecek gerekli bilgi ve davranışlarla birlikte iş görme alışkanlıklarını kazandırmayı, onları hayata hazırlayıp kendilerini mutlu kılacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamayı" amaçlamaktadır. Bununla birlikte "mesleğe yöneltme" adı altında değişik dönemlerde bazı çabalar gösterilmesine rağmen öğrenciyi merkeze alan sistemli ve tutarlı bir yöneltme ve yönlendirme sistemi yeterli düzeyde oluşturulamamıştır (MEB, 1997).

Ders geçme ve kredi modelinin uygulamadan kaldırılmasından hemen sonra, 4036 sayılı yasa ile zorunlu temel eğitim 8 yıla çıkarılarak, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre çeşitli meslek alanlarında öğrenim görmeleri ve ilköğretimin ikinci kademesinde yönlendirme sistemine işlerlik kazandırılması amaçlanmıştır. Ancak yasada bulunan "İlköğretimin son ders yılının (8. sınıf) ikinci yarısında öğrencilere orta öğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayabileceği yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgi vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır." hükmü, yapılacak yönlendirme hizmetlerini, öğrencilere bu aşamadan sonra gidilebilecek okulları tanıtmaya hizmetli olarak sınırlandırmıştır. Oysa yönlendirmenin temelinde, öğrencinin eğitim süreci boyunca bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar çerçevesinde yönelmesine yardımcı olmak; kendisini bütünlüğü içerisinde tanımasına, mesleki gelişimine ilişkin davranışları kazanmasına, kararlar vermesine ve geleceğini planlamasına yönelik bilimsel hizmetleri, süreklilik içinde öğrenciyeye vermek vardır (MEB, 1990).

Günümüzde etkili bir yönlendirme sisteminin olmayışı bir tarafa, okullarımızda daha çok teorik konularla ilgili yeteneklerin fark edilip geliştirilmesine çalışılmakta, öğrencilerin el becerileri ve sanat yeteneklerini

geliştirme hedefleri ihmal edilmektedir. Öğrenciler üst düzey mesleklere özendirilmekte, her mesleğin önemli ve her meslek çalışanının saygın olduğu anlayışı üzerinde yeterince durulmamaktadır. Bu anlayışla yetiştirilen ve orta öğretimden mezun olan her öğrenci yüksek öğretime devam etme isteği duymakta ve mutluluğunu üniversitede bir lisans programına yerleştirilmeye bağlamaktadır. Bu da üniversite giriş sınavında yığılmalara yol açmakta ve birçok öğrenci, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmadan üniversite giriş sınavında aldığı puana göre bir meslek seçme durumunda kalmaktadır.

Kuzgun'a (2000) göre orta öğretimde sağlıklı bir yönelme veya yönlendirmenin yapılabilmesi için öğrencinin çok erken yaşlarda bu alanda eğitilmesi gerekir. Bu hedef ise ilköğretimin ilk yıllarından itibaren öğretim ve rehberlik hizmetlerinin birbirlerini bütünlüyci şekilde uygulanması ile gerçekleşebilir. Özellikle ilköğretimin son yılında öğrenciler genel, akademik veya mesleki eğitime yönelme ya da eğitime devam etmeyip çalışına yaşamına erken girme tercihi yapma durumundadırlar. Bu nedenle ilköğretimdeki rehberlik hizmetleri önemli kararların alındığı kritik bir döneme rastlamaktadır.

Bu durumda meslek danışmanlarının görevi, bireylerin olası yanlış tutum ve değer yargılarının düzeltilmesine, kendilerine uygun iş ve mesleklere yönelmelerine yardımcı olmaktır. Özellikle ilköğretim yılları, bireylerin olası yanlış tutum ve değer yargılarının düzeltilmesinde çok önemlidir. Kişinin kendine olan güveni, kendini kabul, benlik tasarımı, içsel denetiminin gelişmesi gibi kişilik boyutları bu dönemde gelişir. Çocukluk döneminde oluşan tutumlar, değerler ve algılar eğitsel ve mesleki gelişim açısından da çok önemlidir (Özgül, 2003).

Üzerinde önemle durulması gereken konulardan birisi de öğrencilerin sahip oldukları gizil güçlerini kullanabilecekleri inancını kazanmalarıdır. Böyle bir inanç kişilerde çeşitli eğitim etkinliklerine katılarak kendini sınama ve fark ettiği gizil güçlerini kullanıp geliştirme isteği yaratacaktır. Yetkinlik algısı olarak adlandırılan bu inanç son yıllarda meslek gelişiminin önemli konularından biri olmuştur.

Yetkinlik algısı, sosyal öğrenme kuramcılarının Bandura (1977, 1986, 1997) tarafından ortaya atılan ve davranış üzerinde etkili olduğu ileri sürülen temel kavramlardan biridir. Sosyal öğrenme kuramına göre insanlar kendilerini, edilgen olarak kendi denetimleri dışında gelişen olaylar yoluyla değil, bizzat kendi eylemlerini düzenleyerek ve inisiyatif kullanarak şekillendirmektedirler. Bireyin

kendisine hedefler belirlemede ve bu hedeflere ulaşmak için gerekli etkinlikleri organize etmesinde yetkinlik inançları aracı olmaktadır.

Bandura'ya (1977) göre kendini yetkin görme bireyin sahip olduğu kapasitenin, yaptığı işlerdeki başarılarının, güdülerinin ve öz kavramı sistemini oluşturan diğer öğelerin bir bileşkesi olup her türlü davranış girişiminin başlayıp başlamayacağını, başlayan davranışın devam edip etmeyeceğini belirleyici bir güce sahiptir. Bandura (1977), bireyin yetkinlik algısının; davranışa yönelme veya davranıştan kaçınma, davranışı sergilerken gösterilecek performans ve engellerle karşılaşıldığında ısrar etme gibi üç temel konuda belirleyici bir etken olduğunu ifade etmektedir. Mesleki gelişim sürecinde de bireylerin, özellikle kendilerine sunulan eğitsel ve mesleki seçenekler arasından seçim yapma konusunda istekli olma ve dikkat etme gibi davranışlar sergilemeleri veya bu davranışlara yönelmeleri çok önemlidir.

Son yirmi yıl boyunca yapılan araştırmalar (Hackett ve Betz, 1989; Lent, Brown ve Larkin, 1984; O'Brien, Martinez-Pons ve Kopala, 1999), yetkinlik algısının öğrencilerin öğrenim görmek istedikleri alanla ilgili seçimlerini ve meslek tercihlerini etkilediğini göstermektedir. Özellikle yurtdışında meslek kararı verme yetkinliğiyle ilişkili olarak, meslekleri araştırma davranışı (Blustein, 1989), meslekleri araştırma ve meslek yükümlülükleri (Sullivan ve Mahalik, 2000), cinsiyet farklılıkları (Bergeron ve Romano, 1994; Blustein, 1989, Taylor ve Betz, 1983, Taylor ve Pompa, 1990), meslek tercihi (Lent, Brown ve Larkin, 1984; Post-Kammer ve Smith, 1986; Taylor ve Betz, 1983), mesleki kararsızlık (Betz, Klein ve Taylor 1996; Betz ve Voyton, 1997), mesleki olgunluk (Anderson ve Brown, 1997; Luzzo, 1995), meslek kararı verme stilleri (Niles ve ark., 1997), mesleğe uygunluk (Luzzo ve Ward, 1995) ve mesleki kimlik (Betz, Klein ve Taylor, 1996; Robbins, 1985) gibi farklı akademik ve davranışsal alanlarda yapılan araştırmalar, yetkinlik algısının mesleki gelişim sürecinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Bandura (1995), eğitim sistemlerinin en temel görevinin öğrencileri zihinsel becerilerle ve yaşamları boyunca kendilerini eğitebilmeleri için gerekli olacak öğrenme ilgileriyle donatmanın yanı sıra öğrencilerin yetkinlik algılarını güçlendirmek olduğunu belirtmektedir. Bandura, yetkinlik algısı gibi bireysel kaynakların bireylere yeni bilgiler kazandırarak onların hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştıracak beceriler geliştirmelerine yardımcı olacağını da iddia etmektedir.

Kuzgun'a (2003) göre, yetkinlik algısı insanların girişeceği her iş için söz konusudur. Matematikte, yabancı dilde veya sporun herhangi bir dalında başarılı olamayacağına inanmış öğrencilere eğitim ortamlarında zaman zaman rastlanmaktadır. Yoksul aile çocukları da yetenekli olduklarına inansalar bile ekonomik engelleri nedeni ile başarılı olamayacaklarını düşünmekte ve ileri eğitim görme konusunda girişimde bulunmaktan kaçınmaktadırlar.

Başarılı olamayacağına inanan ve girişimde bulunmaktan kaçınan öğrencileri eğitim görmeye cesaretlendirmek ve girişimlerinin başarı ile sonuçlanacağı konusunda yetkinlik algılarını yükseltmeye çalışmak noktasında hem psikolojik danışmanlara hem de öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Diğer taraftan bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, kendilerine en uygun eğitim alanını ve mesleği seçebilmeleri için, bu yöndeki yetkinliklerinin artırılması da çok önemlidir.

Son zamanlarda değişik gelişim aşamalarındaki öğrencilerin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerinin nasıl artırılabilceği konusu önem kazanmaktadır. Konu ile ilgili olarak yapılan çeşitli çalışmalar, mesleki grup rehberliğinin öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliklerinin artırılmasında etkili olduğu sonucunu ortaya koymuştur (Baldwin, 1998; Betz ve Schifano, 2000; Turner ve Lapan, 2004). Buna bağlı olarak, ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerinin nasıl artırılabilceği ve grupla mesleki rehberlik uygulamalarının meslek kararı verme yetkinlik düzeyini artırma üzerindeki etkisi, incelenmeye değer bir konu olarak görülmüş ve bu araştırmanın problemini oluşturmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerine uygulanan mesleki rehberlik programının, öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeyleri üzerinde etkili olup olmayacağını incelemektir.

Araştırmanın Denenceleri

Araştırmanın genel amacına uygun olarak aşağıda belirtilen denenceler test edilmiştir:

1. Mesleki grup rehberliği, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı yetkinlik düzeylerini artırır.

1.1. Mesleki grup rehberliğine katılan deneklerin, bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme yetkinliği ön-test-son-test puanları arasındaki fark, kontrol grubundaki deneklerin fark puanlarından daha yüksektir.

1.2. Mesleki grup rehberliğine katılan deneklerin mesleklerle ilgili bilgi toplama yetkinliği ön-test-son-test puanları arasındaki fark, kontrol grubundaki deneklerin fark puanlarından daha yüksektir.

1.3. Mesleki grup rehberliğine katılan deneklerin gerçekçi plan yapma yetkinliği ön-test-son-test puanları arasındaki fark, kontrol grubundaki deneklerin fark puanlarından daha yüksektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Mesleki grup rehberliğinin, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinliklerine etkisinin incelendiği bu araştırma “Kontrol Gruplu ön-test ve son-test Modele” dayalı deneysel bir çalışmadır.

Araştırmada deney grubu ile 7 hafta boyunca haftada iki gün 60’ar dakikalık oturumlar olmak üzere toplam 14 oturum mesleki grup rehberliği yapılmıştır. Kontrol grubunda ise ayı sürede okul rehberlik programından seçilen ve bağımlı değişkenlerle ilişkisi olmayan konular işlenmiştir. Kontrol grubunda araştırmacı, tartışmayı başlatmak ve yönetmek düzeyinde aktif olmuştur.

Katılımcılar

Bu araştırma 2004–2005 öğretim yılı birinci sömestrinde Konya İli Selçuklu İlçesi’ndeki Zeliha Lütfi Kulluk İlköğretim okulunda öğrenim görmekte olan 8. sınıf (13-14 yaşlar arasındaki) öğrencileri üzerinde yapılmıştır.

Grupların Oluşturulması

Grupların oluşturulması için, Konya İli Selçuklu İlçesi’ndeki Zeliha Lütfi Kulluk İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine önce Mesleki Karar Verme Yetkinliği Ölçeği (MKVYÖ) uygulanmış, MKVYÖ’nin uygulanması sonucu en düşük puanı alan, başka bir deyişle, meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeyleri düşük olan 25 kız 25 erkek öğrenci araştırmanın denekleri olarak seçilmiştir.

Denekler 13 kız, 12 erkek öğrenciden oluşan 25'er kişilik iki gruba tesadüfi olarak ayrılmışlardır.

Veri Toplama Aracı

Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ)

Bu araştırmada, öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerini belirlemede, Bozgeyikli (2004) tarafından ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için geliştirilen “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ)” kullanılmıştır. Ölçekte, meslek kararı verme yetkinliği,

- a. Bireysel ve Mesleki Özellikleri doğru olarak değerlendirme (11 madde),
- b. Mesleki Bilgi Toplama (8 madde)
- c. Gerçekçi plan yapma (8 madde)

olarak üç boyutta toplam 27 madde ile ölçülmektedir. Bu ölçek bireysel veya gruplar halinde uygulanabilen 5 seçenekli (“1=Kendime hiç güvenmiyorum”, “2= Kendime güvenmiyorum”, “3=Kendime çok az güveniyorum”, “4=Kendime güveniyorum”, “5= Kendime çok güveniyorum”) Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar yüksek mesleki karar verme yetkinliğine, düşük puanlar düşük mesleki karar verme yetkinliğine karşılık gelmektedir.

Ölçeğin iç tutarlık katsayıları; “Bireysel ve Mesleki Özellikleri doğru olarak değerlendirme” alt ölçeği: .89, “Mesleki Bilgi Toplama” alt ölçeği: .87, “Gerçekçi plan yapma” alt ölçeği: .81 ve MKVYÖ’nün tümünde hesaplanan iç tutarlılık katsayısı: .92’dir. Puan değişmezliğinin sınıandığı test tekrar test yöntemi sonuçları; “Bireysel ve Mesleki Özellikleri doğru olarak değerlendirme”: .79, “Mesleki Bilgi Toplama”: .72, “Gerçekçi plan yapma”: .68 ve MKVYÖ’nün tümü: .78’dir. Ölçeğin yapı geçerliliği: Birinci faktör (“Bireysel ve Mesleki Özellikleri doğru olarak değerlendirme” : 11 Madde), toplam varyansın 30.91’ini, ikinci faktör (“Mesleki bilgi toplama”: 8 Madde) 5.64’ünü ve üçüncü faktör (“Gerçekçi plan yapma”: 8 madde) 4.99’unu açıklamaktadır. Ölçeğin tümünde madde toplam korelasyonları: .45 ile .64, “Bireysel ve Mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme”: .54 ile .74, “Mesleki bilgi toplama”: .45 ile .66 ve “Gerçekçi plan yapma”: .44 ile .57 arasında dağılmaktadır.

Deneyisel Uygulama

Bu programın hazırlanmasında öncelikle, mesleki karar verme yetkinliğine ilişkin araştırma ve yayınlar taranmış ve bu yayınlardan edinilen bilgiler ışığında, grupla mesleki rehberlik yaklaşımının nasıl uygulanabileceği üzerinde çalışılmıştır. Gerekli konular, zamanlama ve temel etkinlikler önceden hazırlanmış, uygulama esnasında katılımcılardan gelen bilgiler programın bütünlüğüne hizmet edecek şekilde değerlendirilmiştir.

Uygulanan Mesleki Grup Rehberliği Programı

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve bu çalışmada etkililiği denenen mesleki grup rehberliği programı ile ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerinin ölçümünde kullanılan MKVYÖ'nin ölçebildiği, meslek kararı verme yetkinliği boyutlarına ilişkin mesleki tutum ve davranışların kazandırılması amaçlanmıştır. Bu boyutlar;

1. Bireysel ve Mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme,
2. Mesleklerle ilgili bilgi toplayabilme ve
3. Gerçekçi Plan yapmadır.

Mesleki grup rehberliği programında ilk olarak bireylerin gerçekçi öz kavramı geliştirmelerine yardımcı olmaya çalışılmıştır. Bunun en önemli nedeni, bir davranışın başlayıp başlamayacağına, davranışı sonlandırmak için ne kadar gayret sarf edileceğinin ve engellere karşı ne kadar direnebileceğinin belirleyicisi olarak görülen yetkinlik algısı kavramının, öz (benlik) kavramı sisteminin dinamik bir yönünü oluşturmasıdır (Lent ve Hackett, 1987).

Mesleklerle ilgili bilgi toplayabilme boyutunda ise, mesleklerle ilgili bilgilerin nerelerden ve kimlerden toplanabileceği ile ilgili bilgiler verilerek, bu kaynaklara birebir erişimleri sağlanmaya çalışılmıştır. Mesleki rehberlik programının üçüncü bölümünde ise geleceği planlama ile ilgili etkinlikler planlanarak öğrencilerin bu konudaki yetkinliklerinin artırılması amaçlanmıştır.

İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerinde mesleki grup rehberliğinin, öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerine etkisinin incelendiği bu çalışmada uygulanan programın amaçları ve işlem süreci hakkında bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Oturum-1: Katılımcıların öz ile öz algısı kavramlarını kazanmalarına ve öz algısının oluşumunu görebilmelerine yardımcı olmak.

Oturum-2: Katılımcıların kendilerini diğer insanlardan ayıran özelliklerini fark etmelerine, kendilerini olumlu yönde değerlendirmelerine ve yaşamlarının amacını düşünmelerine yardımcı olmak.

Oturum-3: Katılımcıların kişisel özelliklerinin neler olduğunun farkına varmalarına yardımcı olmak.

Oturum-4: Katılımcıların, ilgilerini, yeteneklerini, kuvvetli ve zayıf yönlerini tanımlayabilmelerine ve ilgi ve yeteneklerin mesleklerle olan ilişkisini açıklayabilmelerine yardımcı olmak.

Oturum-5: Katılımcıların, meslek seçimini etkileyen faktörlerin neler olduğunu öğrenmelerine ve bunların etkilerini açıklayabilmelerine yardımcı olmak.

Oturum-6: Katılımcıların, okulda görülen derslerin mesleklerle olan ilişkilerini kavramalarına yardımcı olmak.

Oturum-7: Katılımcıların yükseköğrenim yapmayı gerektirmeyen meslekler hakkında bilgi sahibi olmaları sağlamak. Bir meslek elemanına sorulması gereken soruların neler olduğunu öğrenmelerine yardımcı olmak.

Oturum-8: Katılımcıların üst eğitim kurumlarına başvuru koşullarını öğrenmelerine yardımcı olmak.

Oturum-9: Katılımcıların, üst eğitim kurumlarını ilgi ve yetenekleri doğrultusunda değerlendirmelerine yardımcı olmak.

Oturum-10: Katılımcıların, sosyal, ekonomik ve teknolojik değişikliklerin meslekler üzerindeki etkisini açıklayabilmelerine yardımcı olmak

Oturum-11: Katılımcıların sahip oldukları ilgi ve yeteneklerle var olan meslekleri karşılaştırarak geçici bir tercihe ulaşmalarına yardımcı olma.

Oturum-12: Katılımcıların gelecekle ilgili hedefler belirleyebilmelerine yardımcı olmak.

Oturum-13: Katılımcıların çeşitli durumlara ilişkin alternatifler belirlemelerine yardımcı olmak.

Oturum-14: Katılımcıların, grup rehberliği yoluyla elde ettikleri kazanımların neler olduğunu tartışmak

İşlem Basamakları

1. Mesleki grup rehberliği başlatılmadan bir hafta önce araştırmacı grup rehberliğine katılacak 25 öğrenciyle (deney grubu), bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda öğrencilere grubun amacı, ilkeler, grupta uyulması gereken kurallar,

üyelerin sorumlulukları ve bu süreçten en etkili biçimde nasıl yararlanılabileceği ile ilgili açıklama yapılmıştır.

2. Aynı hafta içinde grup lideri, okul yöneticileriyle işbirliği yaparak, gruba katılacak öğrencilerin velilerine, öğrencilerin gruba katılmalarına ilişkin izin yazıları göndermiştir. Yine aynı hafta içinde bu 25 öğrencinin velisi öğrencilerin gruba katılmalarına izin verdiklerine ilişkin yazıyı okul idaresine göndermişlerdir.

3. Grup rehberliği uygulaması Zeliha Lütfi Kulluk İlköğretim okulunda her hafta pazartesi ve Perşembe günleri öğleden sonraları grup rehberliği için uygun bir ortama sahip odada yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada denenen mesleki grup rehberliği programının, öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeyleri üzerinde etkili olup olmadığını ortaya koymak amacıyla iki grubun Ön-test son-test fark puanlarına ait ortalama puanları arasındaki farkın anlamlılığı $(X_2-X_1)-(X_4-X_3)$ ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir (Karasar, 1995; Kaptan, 1998; Büyüköztürk, 2001). Ön-test son-test kontrol gruplu desende deneysel işlemin etkililiğini test etmek için hesaplama ve yorumlama bakımından kolay bir teknik olması nedeniyle bu yola başvurulmuştur. Bu nedenle analizde öncelikle son-test puanlarından Ön-test puanları çıkartılarak fark puanları bulunmuş, daha sonra deney ve kontrol gruplarının fark puanlarına ilişkin ortalama puanları arasındaki fark ilişkisiz gruplar için t testi ile test edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Deneyel Desenin Etkisine İlişkin Bulgular

Denence 1.1.: Mesleki grup rehberliğine katılan deneklerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme yetkinliği ön-test - son-test puanları arasındaki fark, kontrol grubundaki deneklerin fark puanlarından daha yüksektir.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirebilme alt ölçeğinden aldıkları ön-test puanları ile son-test puanlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1- MKVYÖ Bireysel Ve Mesleki Özellikleri Doğru Olarak Değerlendirebilme Boyutu Ön-test – Son-test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

Grup	İşlem	n	$\bar{X}$	Std. Sapma
Deney	Ön-Test	25	36,56	5,90
	Son-Test	25	46,28	2,99
Kontrol	Ön-Test	25	37,76	4,01
	Son-Test	25	37,84	5,20

Tablo 1 incelendiğinde deneysel işlemin başlangıcında her iki grubunda bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirebilme ön-test puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu ancak bu durumun son-test puan ortalamalarına bakıldığında deney grubu lehine değiştiği görülmektedir. Diğer taraftan MKVYÖ'nin 11 maddelik bu boyutunda öğrencilerin alabilecekleri en yüksek puan ortalamasının 55 olması göz önüne alındığında her iki grubun da deneysel işlem öncesinde bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme yetkinlik düzeylerinin ortanın biraz üstünde olduğu ancak deneysel işlem sonucunda deney grubundaki öğrencilerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirebilme yetkinlik düzeylerinin oldukça arttığı söylenebilir.

Tablo 1 incelendiğinde, deney grubundaki öğrencilerin MKVYÖ bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirebilme boyutuna ilişkin ön-test puan ortalamaları ($\bar{X}=36,56$) ile son-test puan ortalamaları ($\bar{X}=46,28$) arasında 9,72 puanlık bir fark olduğu, kontrol grubunun ön-test puan ortalaması ($\bar{X}=37,76$) ile son-test puan ortalaması ($\bar{X}=37,84$) arasında ise 0,008 puanlık bir fark olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön-test puanları ile son-test puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını ortaya koymak amacıyla t testi yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2- MKVYÖ Bireysel ve Mesleki Özellikleri Doğru Olarak Değerlendirebilme Boyutu Fark Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları ile t Değeri

Grup	n	$\bar{X}$	Std. Sapma	t	p
Deney Grubu	25	9,72	5,7989	5,558*	0.001
Kontrol Grubu	25	0,008	6,4480		

*p<.001

Tablo 2’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubunun fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır. ($t=5.558$, $p<.001$). Grupla mesleki rehberlik uygulamasına katılan deneklerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirebilmede kendilerini yetkin görme düzeylerinde işlem sonrası gözlenen artışın kontrol grubundaki deneklerinkinden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç, öğrencilerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirebilmede kendilerini yetkin görme düzeylerinde gözlenen değişmelerin manipüle edilen deneysel işleme (grupla mesleki rehberlik) bağlanabileceğini göstermektedir. Bu durumda, araştırmada denenen grupla mesleki rehberlik uygulamasının, geleneksel rehberlik uygulamalarına göre öğrencilerin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirmede kendilerini yetkin görme düzeylerini arttırmada önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu denence 1.1.’i desteklemektedir.

Denence 1.2.: Mesleki grup rehberliğine katılan deneklerin mesleklerle ilgili bilgi toplama yetkinliği ön-test - son-test puanları arasındaki fark, kontrol grubundaki deneklerin fark puanlarından daha yüksektir.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin mesleklerle ilgili bilgi toplama alt ölçeğinden aldıkları ön-test puanları ile son-test puanlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3- MKVYÖ Mesleklerle İlgili Bilgi Toplayabilme Boyutu Ön-test-Son-test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

Grup	İşlem	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Deney	Ön-Test	25	25,76	3,50
	Son-Test	25	32,60	2,53
Kontrol	Ön-Test	25	25,32	3,56
	Son-Test	25	26,96	3,99

Tablo 3 incelendiğinde deneysel işlemin başlangıcında her iki grubunda mesleklerle ilgili bilgi toplayabilme ön-test puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu ancak bu durumun son-test puan ortalamalarına bakıldığında deney grubu lehine değiştiği görülmektedir. Diğer taraftan MKVYÖ’nin 8 maddelik bu

boyutunda öğrencilerin alabilecekleri en yüksek puan ortalamasının 40 olması göz önüne alındığında her iki grubun da deneysel işlem öncesinde mesleklerle ilgili bilgi toplama yetkinlik düzeylerinin ortanın biraz üstünde olduğu ancak deneysel işlem sonucunda deney grubundaki öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi toplama yetkinlik düzeylerinin oldukça arttığı söylenebilir.

Tablo 4 incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin MKVYÖ mesleklerle ilgili bilgi toplama boyutuna ilişkin ön test puan ortalamaları ($\bar{X}=25,76$) ile son-test puan ortalamaları ($\bar{X}=32,60$) arasında 6,84 puanlık bir fark olduğu, kontrol grubunun ön-test puan ortalaması ($\bar{X}=25,32$) ile son-test puan ortalaması ($\bar{X}=26,96$) arasında ise 1,64 puanlık bir fark olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön-test puanları ile son-test puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4 - MKVYÖ mesleklerle ilgili bilgi toplayabilme boyutu fark puanlarının ortalama ve standart sapmaları ile t değeri

Grup	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t	P
Deney Grubu	25	6,84	3,3377	4,685*	0.001
Kontrol Grubu	25	1,64	4,4336		

*p<.001

Tablo 4'de görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubunun fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır. ($t=4,685$, $p<.001$). Grupla mesleki rehberlik uygulamasına katılan deneklerin mesleklerle ilgili bilgi toplamada kendilerini yetkin görme düzeylerinin ($\bar{X}=6,84$), kontrol grubundaki deneklerin aynı boyutta kendilerini yetkin görme düzeylerinden ($\bar{X}=1,64$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç, öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi toplamada kendilerini yetkin görme düzeylerinin, deneysel işlemin bir sonucu olarak değiştiğini göstermektedir. Bu bulgulara göre, grupla mesleki rehberlik uygulaması, öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi toplayabilmede kendilerini yetkin görme düzeylerini arttırmada önemli bir etkiye sahiptir. Bu bulgu araştırmadaki denence 1.2'yi destekler niteliktedir.

Denence 1.3: Mesleki grup rehberliğine katılan deneklerin gerçekçi plan yapma yetkinliği Ön-test - Son-test puanları arasındaki fark, kontrol grubundaki deneklerin fark puanlarından daha yüksektir.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin gerçekçi plan yapma alt ölçeğinden aldıkları ön-test puanları ile son-test puanlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5- MKVYÖ Gerçekçi Plan Yapma Boyutu Ön-test - Son-test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

Grup	İşlem	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Deney	Ön-Test	25	24,68	4,05
	Son-Test	25	32,48	2,77
Kontrol	Ön-Test	25	25,84	3,42
	Son-Test	25	25,96	3,91

Tablo 5 incelendiğinde deneysel işlemin başlangıcında her iki grubunda MKVYÖ gerçekçi plan yapma boyutu ön-test puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu ancak bu durumun son-test puan ortalamalarına bakıldığında deney grubu lehine değiştiği görülmektedir. Diğer taraftan MKVYÖ'nin 8 maddelik bu boyutunda öğrencilerin alabilecekleri en yüksek puan ortalamasınının 40 olması göz önüne alındığında her iki grubun da deneysel işlem öncesinde gerçekçi plan yapma yetkinlik düzeylerinin ortanın biraz üstünde olduğu ancak deneysel işlem sonucunda deney grubundaki öğrencilerin gerçekçi plan yapma yetkinlik düzeylerinin oldukça arttığı söylenebilir.

Tablo 6 incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin MKVYÖ gerçekçi plan yapma boyutuna ilişkin ön test puan ortalamaları ($\bar{X}=24,68$) ile son-test puan ortalamaları ($\bar{X}=32,48$) arasında 7,80 puanlık bir fark olduğu, kontrol grubunun ön-test puan ortalaması ($\bar{X}=25,84$) ile son-test puan ortalaması ($\bar{X}=25,96$) arasında ise 0,12 puanlık bir fark olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön-test puanları ile son-test puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6- MKVYÖ Gerçekçi Plan Yapma Boyutu Fark Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları İle t Değeri

Grup	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t	p
Deney Grubu	25	7,80	4,6726	6,153*	0.001
Kontrol Grubu	25	0,12	4,1364		

*p<.001

Tablo 6'da görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubunun fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır. (t=6,153, p<.001). Grupla mesleki rehberlik uygulamasına katılan deneklerin gerçekçi plan yapmada kendilerini yetkin görme düzeylerinin ($\bar{X}=7,80$), kontrol grubundaki deneklerin aynı boyutta kendilerini yetkin görme düzeylerinden ($\bar{X}=0,12$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Deneklerin gerçekçi plan yapmada kendilerini yetkin görme düzeylerinde gözlenen bu farklılıkların, grupla mesleki rehberlik programının uygulanmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumda, araştırmada denenen grupla mesleki rehberlik uygulamasının, geleneksel rehberlik uygulamalarına göre öğrencilerin gerçekçi plan yapmada kendilerini yetkin görme düzeylerini arttırmada önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, denence 1.3'ü desteklemektedir.

Yukarıdaki bulgular doğrultusunda, deney grubundaki öğrencilerin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerinin her üç boyutta, kontrol grubundaki öğrencilerin kendilerini yetkin görme düzeylerine oranla anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgulara göre araştırmada denenen grupla mesleki rehberlik programının, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerini arttırmada önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç araştırmanın denencesini destekler niteliktedir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada mesleki grup rehberliği yardımının öğrencilerin karar verme sürecine etkin olarak katılmada kendilerini yetkin görme düzeylerini arttırmada etkili olup olmayacağı incelenmiştir. Bulgular grup rehberliğine katılan öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Yetkinlik Ölçeğinin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama ve gerçekçi plan yapma boyutlarında ön-test puanlarının, grup rehberliği sonunda anlamlı düzeyde artış gösterdiğini buna karşılık kontrol grubunun ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermiştir. Bu da mesleki rehberlik programının, bireylerin mesleki karar yetkinliğini, dolayısıyla mesleki gelişimini,

olumlu yönde etkilediğinin kanıtı sayılmıştır. Bu bulgu Baldwin'in (1998) mesleki grup rehberliğinin öğrencilerin mesleki kimliklerini ve karar verme becerilerini geliştirmede etkili olduğu yolundaki araştırma bulgusu ile tutarlıdır. Baldwin, araştırmasında grup rehberliği yanında bilgisayarlı meslek rehberliği programından da yararlanmıştı. Bu çalışmada öğrencilere verilen yardımın sadece grup rehberliği ile sınırlı olmasına karşın aynı ya da benzer bir etki elde edilmiştir.

Konu ile ilgili olarak yapılan diğer bir çalışma ise Turner ve Lapan'ın (2004) 107 ortaokul öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmadır. Araştırmacılar hem bilgisayar destekli meslek rehberliğini hem de grup tartışması tekniğini uyguladıkları bu deneysel çalışmada ortaokul öğrencilerinin geleneksel olmayan mesleklere ilgi çeşitlerinin arttığını hem de bu tür mesleklere ilişkin eğitim ve meslek edinmede yetkinlik düzeylerinin yükseldiğini saptamışlardır. Bu çalışmada ise meslek kararı verme yetkinliği tartışılırken mesleklerin kadın ve erkekler için özgü olarak ayırımı yapmamayı öğreten özel bir işlem yapılmamış, ancak her tür mesleği etraflıca inceleme ve plan yapma beceri ve tutumun geliştirilmesine çalışılmıştır. Araştırma bulgularının diğer araştırmaların bulgularıyla tutarlı olması bu tür yardımların etkili olduğunun yeni bir kanıtı sayılabilir.

Araştırmada denenen mesleki grup rehberliği programı ile ilk olarak bireylerin gerçekçi öz kavramı geliştirmelerine yardımcı olmaya çalışılmıştır. Bunun en önemli nedeni, bireylerin öz algılarının onların davranışlarının en önemli belirleyicisi olması ve yetkinlik algısının da öz kavramının dinamik bir yönünü oluşturmasıdır. Öz kavramı bir kimsenin sahip olduğu özelliklerin farkında olduğu kısmını ifade eder. Meslek seçimi kararı da, bir davranış olarak bireyin öz kavramının bir bölümünü oluşturan bu algılardan etkilenmektedir. Örneğin, kendisinin çok zeki olduğuna inanan bir çocuk, ancak zeki insanların gittiği okula gitmek, onların girdiği mesleğe girmek ister. Çünkü meslek seçimi kişinin kendi nitelikleri ile mesleğin gereklerini karşılaştırması ve isteklerini en çok karşılayan ve ondan sahip olduğu yetenekleri gerektiren mesleği tercih eder. Yani öz kavramını meslek terimleri halinde ifade etmiş olur (Super, 1963). Bu nedenle çalışmada öğrencilerin kendi özellikleri hakkında daha çok bilinçlenmelerine ve meslekleri daha ayrıntılı tanımlarına yardımcı olunmuştur. Bu çalışmalarla öğrencilerin mesleki olgunluğa erişmeleri hedeflenmiştir. Ülkemizde meslek seçimine yardım amacıyla da birçok deneysel araştırma yapılmıştır (Ülkü, 1976; Güney, 1982; Öncü, 1991; Bacanlı, 1995; Bilgin, 1995; Evren, 1999). Bahsedilen bütün araştırmalarda

öğrencilerin meslek seçimine yardım etmede grupla rehberlik veya grupla psikolojik danışmanın etkili olduğunu ortaya konmuştur. Bu araştırmanın daha önce yapılanlardan farkı, meslek seçme kararının verilmesinde ve ona götüren aşamalarda bireylere kendi güçlerine güvenmenin önemini ve gereğini kavratma ve bu konuda onları yüreklendirme hedeflerine ağırlık verilmiş olmasıdır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için öğrenciler, başta öğretmenleri olmak üzere, çevrelerinden bilgi isteme ve plan yapma konularında cesaretlendirilmiştir. Kuzgun'a (2003) göre karar verirken başkalarının görüşlerine göre hareket etme durumu en çok bilgi yetersizliği olduğu durumlarda görülmektedir. Taylor ve Betz'de (1983) karar verme gücü ve meslek kararı arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında karar verme davranışlarında bilgi eksikliğinin, meslek kararında güçlük yarattığını ifade etmişlerdir. Ancak bir konuda karar vermek için yeterli bilgiye sahip olmayan kişinin bilgi kaynaklarına başvurması doğaldır. Bu, o duruma özgü bir bağımlılıktır ve herkes zaman zaman böyle bir zorunluluk karşısında kalabilir. Ancak bağımlı kişilik yapısında olan bireylerin başkalarının görüşlerine göre hareket etme davranışları duruma özgü bağımlılıktan farklıdır. Bu kişiler daha çok tek ve yetersiz bir bilgi kaynağının vereceği bilgi ile yetinerek ve onun yönlendirmesine göre hareket ederek, karar verme sorumluluğunu başkalarına yükleyip rahat etme eğilimindedirler. Bunun en önemli nedeni ise bireylerin kendilerine güven duymamasıdır ve bu güven eksikliği bireyin geçmişteki yaşantılarının bir ürünü olarak ortaya çıkar. Taylor ve Betz'in (1983) yaptıkları araştırmadaki en önemli bulgulardan birisi de bireylerin güven eksikliğinin, meslek kararında güçlük yaratan önemli bir faktör olduğudur. Bu nedenle, öğrencilerin bir tek bilgi kaynağıyla yetinmeyip farklı kaynaklardan bilgi toplamalarının sağlanması ve bu konuda cesaretlendirilmeleri önem kazanmaktadır. Bu araştırmada da öğrencilerin sadece bir bilgi kaynağına bağımlı kalmayıp çeşitli bilgi kaynaklarından yararlanmalarını sağlamaya yardımcı olmak ve bu yönde davranış sergileme konusunda cesaretlerini arttıracak etkinlikler yapılması gerekli görülmüştür.

Çağımızda bireylerin kararlarını kendileri verebilen özgür kişiler olmaları istenmektedir. Meslek seçiminde bireyin tamamen bağımsız olmasına olanak da yoktur gerek de. Ancak başkalarının, özellikle ana babasının güdümünde hareket eden bireylerin gelecekte kendilerini yönetebilme şansı çok zayıftır. Mesleki grup rehberliği ve danışmanlığı programlarında katılanların karar verme cesareti ve becerisi kazanmalarına yardımcı olunmaya çalışılır. Bu konuda ülkemizde Bilgin

(1995) tarafından yapılan çalışmada grup rehberliği ve grupla psikolojik danışma yardımının bireylerin özerklik istemini artırmada etkili bir yöntem olduğu ortaya konmuştur. Araştırmada etkililiği sınıanan grupla mesleki rehberlik programına katılan öğrencilerin gerçekçi öz algısı geliştirmeleri, başta öğretmenleri olmak üzere çevrelerinden bilgi isteme konusunda cesaretlendirilmeleri, bağımsız ve mantıklı karar verme becerileri geliştirmeleri gibi konular aynı zamanda mesleki olgunluğun önemli birer ölçütüdür. Dolayısıyla bu araştırmada öğrencilerin yukarıda belirtilen konularda etkinliğe katılımlarının sağlanması onların meslek kararı verme yetkinliğini arttırmanın yanı sıra mesleki olgunluk düzeylerini de doğrudan etkilemektedir. Mesleki olgunluk kavramıyla, mesleki yetkinlik kavramları iki ayrı kuramda ele alınan kavramlar olmakla birlikte, birçok yönden birbirine benzemektedirler. Bir kişinin sağlıklı meslek seçimi yapabilmesi için bulunduğu çağın mesleki gelişim görevlerini tamamlamış olması bir diğer ifadeyle o dönemdeki mesleki olgunluğa erişmiş olması gerekmektedir. Ancak mesleki gelişim görevlerinin yerine getirilmesinde bireylerin o gelişim görevine ilişkin yetkinlik algıları belirleyici bir rol oynar. Şöyle ki, ilköğretim döneminin sonunda bulunan öğrencilerden beklenen mesleki gelişim görevleri, yetenek, ilgi, değer vb. gibi bireysel özelliklerini bilme, bunları mesleklerin veya gidebilecekleri okulların özellikleriyle karşılaştırma ve seçim yapmadır. Ancak bireylerin bu görevi yerine getirmeleri tek başına yeterli değildir. Birey, kişisel özelliklerini ve mesleklerin gerektirdiği özellikleri tam olarak bilmesine karşın davranışa yönelmekten kaçınabilir. Bunun nedeni ise bu davranışı yapmada bireyin kendine tam olarak güvenememesidir. Örneğin, bireyin “ben şu mesleğe veya okula girsem başarılı olurum” demesi onun mesleki olgunluğa ulaştığını gösterir. Ancak bu bireyin yetkinlik algısı düşükse çeşitli nedenler yüzünden (ekonomik durum, giriş şartlarının zor olması vb) davranışa yönelmez. Yetkinlik algısı yüksek olan bireyler ise girme ihtimalleri çok düşük olsa bile davranışa yönelir ve bu konuda ısrarcı olurlar. Bu araştırmada istenilen bir şeye erişmek için umutla çabalamanın önemi ve gereği kavratılmaya çalışılmış ve bunda da bir ölçüde başarı sağlanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları, araştırmada denenen mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin bireysel ve mesleki özellikleri doğru değerlendirmede kendilerini yetkin görme düzeylerini yükseltmede etkili olduğunu

ortaya koymuştur. Araştırmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde ilköğretim okullarındaki mesleki rehberlik hizmetlerine ve yapılacak araştırmalara yönelik öneriler aşağıda belirtilmiştir.

1. Zorunlu temel eğitimi 8 yıl kesintisiz hale getiren 4036 nolu yasaya göre ilköğretimin ikinci kademesinde öğrencilere orta öğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayabileceği yaşam standardı konusunda bilgi verilmesi öngörülmektedir. Bunu sağlayabilmek için, ilköğretim kurumlarında çağdaş mesleki rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve bu hizmetlerden öğrencilerin en etkili bir biçimde yararlanmalarını sağlayacak yardım yöntemleri içinde mesleki grup rehberliği yönteminden yararlanılmalıdır.
2. Araştırmada denenen mesleki grup rehberliği programının, bu etkinliğe katılan öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliklerini arttırmada etkili olduğu bulunmuştur. Ancak denenen mesleki grup rehberliği programı, araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu mesleki grup rehberliği programının araştırmacının dışındaki, alan uzmanları tarafından başka öğrenciler üzerinde de sınanması, bu programın etkililiği ve kullanılabilirliği konularına daha da objektiflik getirecektir.

KAYNAKÇA

- Anderson, S., ve Brown, C. (1997). Self-efficacy as a determinant of career maturity in urban and rural high school seniors. **Journal of Career Assessment**, 5, 305- 315.
- Bacanlı, F. (1995). **Mesleki Grup Rehberliğinin Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baldwin, N., N., (1998). **The effect of a Career Development Course on the career self efficacy and vocational identity of community College Students**, Unpublished Doctoral Thesis, The George Washington University
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioural change. **Psychological Review**, 84, 19 1-215.

- Bandura, A. (1986). **Social Foundation of Thought and Action: A Social Cognitive Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Bandura, A., (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. **Self-efficacy in changing societies**. New York: Cambridge University Press.
- Bandura, A., (1997). **Self-Efficacy: The Exercise of Control**. New York: Freeman.
- Bergeron, L. M. ve Romano, J. L. (1994). The relationships among CDMSE, educational indecision, vocational indecision, and gender. **Journal of College Student Development**, **35**, 19-24.
- Betz, N. E., Klein, K., ve Taylor, K. (1996). Evaluation of a short form of the CDMSE Scale. **Journal of Career Assessment**, **4**, 47-57.
- Betz, N. E., ve Voyton, K. K. (1997). Efficacy and outcome expectations influence career exploration and decidedness. **Career Development Quarterly**, **46**, 179-189.
- Betz; N. E., ve Schifano, S.R. (2000). Evaluation Of An Intervention To Increase Realistic Self-Efficacy And Interests in College Women. **Journal of Vocational Behavior**, **56**, 35-52.
- Bilgin, A., (1995) **Grup rehberliğinin ve grupla psikolojik danışmanın, lise öğrencilerinin anne-babalarından bağımsız meslek kararı verme davranışına etkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Blustein, D. L. (1989). The role of goal instability and career self-efficacy in the career exploration process. **Journal of Vocational Behavior**, **35**, 194-203.
- Bozgeyikli, H., (2004) **Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi**. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, **11**, 221-234
- Büyükoztürk, Ş., (2001) **DeneySEL Desenler-Ön-test-Son-test kontrol gruplu desen ve veri analizi**, Ankara: PegemA yayınları
- Evren, M. (1999). **Mesleki Grup Rehberliğinin Cinsiyetleri Farklı İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluklarına, Mesleki Benlik Algularına ve Mesleki Tercihlerine Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Güney, Z. (1982) **Grup rehberliği programının öğrencilerin meslek tercihleri ile meslek alanlarına bağlı değerleri arasındaki ilişkiye (uygunluğa) etkisi**.

- Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara
- Hackett, G., ve Betz, N. E. (1989). An exploration of the mathematics self-efficacy/mathematics performance correspondence. **Journal of Research in Mathematics Education**, **20**, 261-273.
- Kaptan, S. (1998) **Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri**. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Karasar, N. (1995) **Bilimsel araştırma yöntemi** (7. Basım) Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Kuzgun, Y. (2000). **Meslek Danışmanlığı: Kuramlar, uygulamalar**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2003). **Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lent, R. W., Brown, S. D., ve Larkin, K. C. (1984). Relations of self-efficacy expectations to academic achievement and persistence. **Journal of Counseling Psychology**. **31**, 356-362.
- Lent, R W.,ve Hackett, G. (1987). Career self-efficacy: Empirical status and future directions. **Journal of Vocational Behavior**. **30**, 347-382.
- Luzzo, D. A. (1995). The relative contributions of self-efficacy and locus of control to the prediction of career maturity. **Journal of College Students Development**. **36** (1), 61-66.
- Luzzo, D. A., ve Ward, B. E. (1995). The relative contributions of self-efficacy and locus of control to the prediction of vocational congruence. **Journal of Career Development**. **21**, 307-317.
- MEB (1997). **Talim ve Terhiye Kurulu Başkanlığı Okul Rehberlik Hizmetleri ve Yönlendirme Raporu**, Ankara, s. 15.
- MEB, (1990). **Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Geliştirme 1: Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Özel İhtisas Komisyonu Raporu** Ankara 1990. s. 19.
- Niles, S, G., Erford, B. T., Hunt, B., ve Watts, R. H. Jr. (1997). Decision-making styles and career development in college students. **Journal of College Student Development**. **38** (5), 479-488.
- O'Brien, V., Martínez-Pons, M., ve Kopala, M. (1999). Mathematics Self-efficacy, ethnic identity, gender, and career interests related to mathematics and science. **Journal of Educational Research**, **92** (4), 231-236.

- Öncü, H. (1991) **Grupla mesleki psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin mesleki tercihlerine etkisi**. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E., (2003). **Endüstri Psikolojisi**, Ankara: Pdrem Yayınları
- Post-Kammer, P., ve Smith, P. L. (1986). Sex differences in math and science career self-efficacy among disadvantage students. **Journal of Vocational Behavior**, **29**, 89-101.
- Robbins, S. B. (1985). Validity estimates for the CDMSE scale. **Measurement and Evaluation in Counseling and development**, **18**, 64-74.
- Sullivan, K. R., ve Mahalik, J. K. (2000). Increasing career self-efficacy for women: Evaluating a group intervention. **Journal of Counseling and Development**, **78**, 54-62.
- Super, D. E. (1963), Toward making self-concept theory as operational, "In D.E. Super, R., Starihevsky, N. Matlin ve J.P. Jordaan (Eds.), **Career Development: Self-Concept Theory**. N.Y.: Theacher Collage, Columbia University. S.17-32.
- Taylor, K. M., ve Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. **Journal of Vocational Behavior**, **22**, 63-81.
- Taylor, K., ve Popma, J. (1990). An examination of the relationship among CDMSE, career salience, locus of control, and vocational indecision. **Journal of Vocational Behavior**, **32**, 17-31.
- Turner, S., L., ve Lapan, R., T., (2004). Evaluation of an intervention to increase non-traditional career interests and career-related self-efficacy among middle-school adolescents. **Journal of Vocational Behavior**, Article in Pres (Available online 13 August 2004).
- Ülkü, S., (1976) **Lise 1. sınıflarda uygulanan bir grup rehberliği programının "Yöneltme" açısından etkililiğinin araştırılması**. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara